

ŘEMESLA 02. 03. 2017

Vítání jara a vynášení Morany jako polozapomenutý lidový zvyk

Je třeba si uvědomit, že vítání jara a vynášení smrti je zvyk západoslovanský, jehož kořeny a nacházíme na mnoha místech slovanských území. Vynášení...

Vítání jara a vynášení smrti patří mezi velmi starobylé zvyky, které jsou pozůstatkem slovanského pohanství. Vynášení Morany, jak se tomuto zvyku nejčastěji říká, se v původním pojetí v podstatě nikde neudrží. I přesto je v některých krajích natolik zakořeněn, že se pravidelně uskutečňuje i dnes, ačkoliv ve zjednodušené podobě. Existuje však řada písemných dokladů, díky kterým si původní průběh obyčeje můžeme představit.

Vítání jara jako západoslovanský lidový zvyk

Je třeba si uvědomit, že **vítání jara** a **vynášení smrti** je zvyk západoslovanský, jehož kořeny a nacházíme na mnoha místech slovanských území. **Vynášení Morany** tak, jak jej známe my, je sice spojeno s českou kulturou (navíc se průběh oslav v jednotlivých krajích liší), velmi podobné obřady a rituály se dle dochovaných písemností konaly také např. v Rusku, ale dokonce i v některých německých oblastech, především v Sasku či Durynsku. Hlavní rozdíly spočívaly v pojmenování vynášené figury a také v období, kdy **vítání jara** probíhalo.

Kdy se vítání jara oslavuje

Vynášení smrti a vítání jara se vždy slavilo v **postním období před Velikonocemi**. Konkrétní týden se však na jednotlivých územích Čech lišil. Nejčastěji se se vítání jara slavilo během 5. neděle postní, která je právě díky zvyku vynášení smrti pojmenována jako **Smrtná neděle**. Podle nejrůznějších studií a historických pramenů se však vítání jara a vynášení Morany někde slavilo již během 4. postní neděle, tzv. Družebné, nebo naopak až během 6. neděle, kterou známe pod přívlastkem „Květná“.

NÁŠ TIP:

Přečtěte si také o tom, že [zdobení velikonočních vajíček má prastarou tradici nejen u nás.](#)

Vítání jara v historických pramenech

Již několikrát jsme zmínili obyčej **vítání jara** a **vynášení Morany** v souvislosti s historickými prameny. Vůbec nejstarší zmínky o těchto zvycích máme z církevních pramenů. Během rozvoje křesťanství na našem území zde byly zřejmé snahy ze strany církve o očištění lidového života od přežitků z pohanské doby.

Jedním z prvních dokladů tohoto zvyku je dokument ze synody v Praze z roku 1366, ve které bylo vynášení smrti popsáno. Kněží byli také upozorněni, že pokud se u svěřeného lidu s podobnými zvyklostmi setkají, mají jim zabránit v přístupu k přijímání a upozornit arcibiskupa, který uloží patřičnou pokutu. **Vítání jara** však bylo v místním lidu natolik zakořeněno, že i přes výhrůžky ze strany církve se zvykem nepřestali. Tradici se tak nepodařilo vymýtit, v prostředí prostého lidu se vžila a v takřka nepozměněné podobě zůstala na mnoha místech dodnes.

Průběh zvyku vítání jara a vynášení Morany

Hned v úvodu tohoto odstavce je třeba upozornit, že samotný průběh obřadu vítání jara a vynášení Morany se lišil v závislosti na kraji a konkrétních úpravách v dané vesnici. Princip však zůstal všude stejný. Obřad vynášení Morany spočívá v **sestrojení figury** z různých materiálů. V některých krajích se figura nasadila na tyč, jinde byla nesena na rukou. Ačkoliv byl tento zvyk velkou událostí pro celou vesnici, do samotné přípravy a vynášení se zapojovali jen mladí lidé a děti. Dospělí a staří přitom přihlíželi.

Obřad vynášení Morany začal v samotné vesnici, odkud se figura v průvodu za doprovodu zpěvu nesla k místnímu potoku či příkopu, do kterého byla vhozena. Na některých místech se figura dokonce zakopávala do země. **Vynášení Morany** má značit poslání zimy a smrti po podsvětí a vítání samotného přicházejícího jara. O různých variacích a pozdějších úpravách tohoto zvyku svědčí také to, že na některých místech se vynášela i mužská podoba figury. Podle historiků však jde o pozdější úpravu.

Vynášení Morany - popěvek

Nedílnou součástí průvodu a vynášení figury mimo vesnici byly **popěvky**. Opět existují mírné rozdíly, ovšem na obecné rovině jsou popěvky z území Čech, Moravy i Slezska velmi podobné. Popěvek, který se používá i při dnešních oslavách vítání jara, byl poprvé otisknutý v roce 1617 a jeho znění bylo následující: *„Smrt neseme ze vsi, nové léto neseme do vsi. Smrti, smrti, z města, nové léto do města. Vítej, libé, líbezné, obilíčko zelené.“*

Morana - různé ztvárnění

Ačkoliv v tomto článku hovoříme o obyčeji vítání jara jako o vynášení Morany, samotné pojmenování pro figuru se teritoriálně liší. Nejznámější jméno je sice **Morana**, označuje se však také jako **Morena**, **Mařena**, **Smrtka**, **Smrt**, **Smrtholka** nebo **Marzana**.

Figura se přitom zhotovovala z nejrůznějších materiálů podle toho, co bylo k dispozici. Vždy se používaly materiály, které již nebyly potřebné, dbalo se však na bohatou výzdobu figury. Morana se vyráběla z větví, listí, staré slámy nebo trávy. Někdy se na tyč nasazovala **vytvořená figura**, jindy se již při výrobě tyč používala a **obalovala se slámou**. Vytvořenou slaměnou figuru mladí lidé oblékli do ženských šatů a hadrů a zdobili ji.

O různém ztvárnění Morany vypovídají i doklady z konkrétních oblastí. Zatímco na Náchodsku děti vyráběly figuru z **došků**, které následně obalily cáry látek a hadrů, v okolí Hradce Králové se Morana vyráběla z hrázek, **slámy** a starých šatů.

Vítání jara v Čechách a na Moravě

Na Moravě se zachovalo více popěveků a udržel se **starobylejší ráz obřadu** než v Čechách. Na Smrtnou neděli odpoledne se z vesnic vynášela Mařena, vyrobená obvykle z došku, byla oblečena v ženských šatech a nastrčena na tyči. Mařenu na tyči nesly zpravidla dívky. Po průvodu vesnicí se došlo k vodě, panna se odstrojila a došek se hodil do vody.

Podle moravské pověry se musí z každého domu zúčastnit alespoň jeden hoch, v opačném případě v tomto domě někdo do roka zemře. Mařena se buď **hází do vody**, nebo se také může **pálit**. Děti po ní následně hází kameny a pokřikují. Moravské vítání jara a vynášení smrti je velmi blízké původním staročeským popisům, což svědčí o tom, že se v průběhu let obřady změnilly výrazně méně než na území Čech.

Vítání jara je pozoruhodným **slovanským zvykem** především z důvodu své starobylosti. Díky řadě písemných památek a také tradici, které se stále předává na mnoha moravských i českých vesnicích, se můžeme tohoto obřadu v jeho původní podobě zúčastnit i dnes.